
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

CULTURE AND CIVILIZATION

DEDE KORKUT ARAŞTIRMALARINA KATKI BOYUTUNDA
YENİ VE KAPSAMLI

BİR ARAŞTIRMA: NEHİR DESTAN OĞUZNAME (OĞUZ BİTİĞ)

A New and Comprehensive Contributing to Dede Korkut Studies:

Nehir Destan Oğuzname (Oğuz Bitig)

Ashhan SÜMBÜLLÜ*

Geliş Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published	Tür/Type
08.07.2021	09.10.2021	28.10.2021	Kitap Tanıtma
Atıf/Citation: Sümbüllü, Ashhan “Dede Korkut Araştırmalarına Katkı Boyutunda Yeni ve Kapsamlı Bir Araştırma: Nehir Destan Oğuzname (Oğuz Bitig)”, <i>Culture and Civilization</i> , 1 (1), 78-79.			

Ahmet Bican Ercilasun tarafından Nehir Destan Oğuzname (Oğuz Bitig) adıyla hazırlanan ve Dergâh Yayınları'na 2019 yılında yayımlanan eser, altı yüz doksan altı sayfa ile Türklerin en büyük tarihi destanı olan Oğuzname'nin en hacimli, birleştirilmiş neşri olma özelliğine sahiptir.

Türk Dünyasının ortak miras unsurlarından biri olan Oğuzname'de anlatılan bütün olaylar ve adları geçen Türk toplulukları tüm Türk dünyasını temsil etmektedir.

Eserde Oğuzname bütün yönleriyle ele alınmıştır. Metin bölümünden başka beş ana bölüm vardır. Metinden sonra “Ekler” bölümünde ise Oğuz Kağan Destanı'nın tıpkıbasımı, özgün metni, aktarma, makale ve bildiriler başlıkları yer alır.

Yapı bölümünde üç parçalı yapıdan oluşan Oğuzname'nin tarihi delilleri gösterilerek elimize ulaşmayan en eski Oğuzname'nin tarihi ve dili üzerinde durulmuştur. Nehir destan kavramı açıklanarak Oğuzname'nin üç parçası ve bu parçadaki süreğenliği daha iyi aydınlatmak adına konu, şu başlıklar halinde sunulmuştur:

1. Sözlü/Efsanevi Tarih
2. Atasözleri/Hikmetli Sözler
3. Boylar (Destani Hikâyeler) başlıkları ile açıklanmıştır.

Yirmi altı ayrı Oğuzname parçasının değerlendirildiği ikinci bölümde Dede Korkut Kitabı'na da yer verilmiştir. Bu bağlamda Ercilasun, “Dede Korkut Kitabı'ndaki boyların (destani hikâyelerin) Oğuzname'nin bir parçası olduğu kesindir.” (Ercilasun 2019: 45) yargısını kanıtlamak üzere açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca Dede Korkut Kitabı'nın sözlü rivayetten yazıya geçirilişinin 15. yüzyılın ortalarında veya ikinci yarısında Akkoyunlu

* Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ashhan.s@atauni.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-3482-916X

coğrafyasında gerçekleştiğini de birçok delille ispatlamıştır. Dede Korkut Kitabı'ndaki boyların Oğuzname'deki bulunuşları, boyların başka hikâyeler ile benzer yönleri ve dip nüsha ile bugüne ulaşmış nüshalar arasındaki ilişkileri araştıran Ercilasun, Dede Korkut'un Günbed yazması için de bir başlık açarak bu yazmanın bulunuşu, diğer yazmalardan farklılıkları ve dil özelliklerine göre Güney Azerbaycan bölgesine ait olması gerektiğini bildirmiştir. Yazar, adı geçen Oğuzname'lerin her birinin Oğuzname'nin hangi parçasını oluşturduğu göstererek üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir.

Üçüncü bölümde Oğuzname'de geçen olay ve kahramanların hangi dönemlere ve hangi katmanlara ait olduğu, bu olay ve kahramanların ne zaman destanlaştığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig) adlı eserde üç ana kaynak olup ayrı parça/yazma olarak elde bulunan sözlü-efsanevi tarih konuları, Oğuzların anlatılageldiği hikâye konuları, Oğuzların atasözleri başta olmak üzere güzel sözler bir araya getirilmiştir. Bu üç kaynaktan ortaya çıkan bölümler kaynaklarda Oğuznamelerin sözlü-efsanevi tarihi bir eserde başlamış başka bir eserde bitirilmiştir.

Oğuzname'nin Oluşma Zamanı başlıklı dördüncü bölümde farklı dönemlere ait olay ve kahramanların ne zaman destanlaştığını ele almaktadır.

Eserin son bölümü olan Oğuzname Mirası bölümünde ise Oğuznamelerin günümüzdeki yansımaları ve çağdaş sanat eserlerinde Oğuzname etkisi okuyucuların dikkatine sunulmuş, Oğuznamelerin, özellikle Dede Korkut boyları ve Korkut Ata efsanelerinin şiir, hikâye, destan, rivayet gibi alanlardaki tesirleri kaynak belirtilerek tespit edilmiştir. Bu yönüyle eser envanter çalışması özelliği göstermektedir. Yine gösteri sanatları, plastik sanatlar ve çocuk kitaplarında Oğuznamelerin nasıl işlendiği ele alınmış, bu eserlere de ulaşılmaya çalışılmıştır.

Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig) sadece Oğuzname'yi değil Oğuzname etkisinin yakından görüldüğü, hatta Oğuzname'nin devamı sayılabilecek Dede Korkut Hikâyeleri ile de yakından ilişkilidir. Esere göre Dede Korkut Hikâyeleri Uygurların şaman özellikleri taşıyan Oğuzname'sinden başlamaktadır.

Prof. Dr. Ercilasun, yukarıda zikredilen beş bölümün sonrasında eserinde iki ayrı başlık ile birlikte ekler ve metinler sunmuştur. "Nehir Destan Oğuzname (Metin)" başlığı altında Oğuzname parçalarından örnek metinler; bildiriler başlığı altında ise yazarın daha önce yayınlanmış bildiri ve makalelerini içeren yazılar yer almıştır.

Eserde Dede Korkut Hikâyelerindeki direkt ya da dolaylı anlatımlara dayanarak; Oğuzname'nin hikâyelere kaynaklık ettiği ve etkileşim hâlinde olduğu ortaya konulmuştur. Dede Korkut Kitabı'nın ortaya çıkışından son yazmasının bulunuşuna kadar birçok problem ele alınmış ve bu problemler üzerinde çalışan araştırmacıların fikirleri bir arada verilmiş nihayetinde Ercilasun'un konuyla ilgili görüşleri aktarılmıştır. Bu sebeple üzerinde düşünülecek konu ile ilgili birçok araştırmacının görüşlerini bir arada bulabiliyoruz. Dede Korkut araştırmaları için ayrı ayrı bütünü bir araya getirmesi sebebiyle zamandan tasarruf sağlayacak faydalı bir çalışma olmuştur.